

Liikkuva koulu -ohjelman kärkihankevaiheen jatkoseurantaportti

Kati Lehtonen, Matti Hakamäki & Noora Moilanen (toim.)

Liikkuva koulu -ohjelmaa on toteutettu suomalaisissa peruskouluissa vuodesta 2010 lähtien. Ohjelman toteutustapa on eronnut monella tapaa aiemmista pyrkimyksistä lasten ja nuorten liikunnallisen elämäntavan edistämiseen. Ohjelman toteutuksessa keskeisiä ovat olleet poikkihallinnollisuus, merkittävä rahoitus budjettivaroista, tiedolla johtaminen sekä kohderyhmälähtöinen toteutustapa. Tässä raportissa kuvataan ohjelman liikuntapoliittista taustaa, toteutustapaa sekä koulujen liikunnanedistämistoimien tilannetta kolme vuotta ohjelman kärkihankevaiheen päättymisen jälkeen.

Liikkuva koulu -ohjelman kärkihankevaiheen jatko-seurantaraportti

Toimittaneet:

Kati Lehtonen

Matti Hakamäki

Noora Moilanen

Kirjoittajat:

Antti Blom, Liikkuva koulu -ohjelma, Opetushallitus, Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Matti Hakamäki, Likes, Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Kati Lehtonen, Likes, Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Janne Kulmala, Likes, Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Katariina Kämppi, Likes, Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Katja Rajala, Likes, Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Jyväskylä 2023

ISBN: 978-951-830-684-2 (PDF)

Rahoitus: opetus- ja kulttuuriministeriö

Kustantaja: Jyväskylän ammattikorkeakoulu

© Tekijät ja Jyväskylän ammattikorkeakoulu 2023

Sisällysluettelo

Matti Hakamäki & Kati Lehtonen

1 Pilotista ohjelmaksi ja kärkihankkeeksi.....	4
1.1 Taustalla 20 vuotta ohjelmia lasten ja nuorten liikunnan edistämiseksi.....	4
1.2 Pilotin tavoitteena liikuntasuosituksen jalkauttaminen.....	4
1.3 Poikkihallinnollisuuden taustalla Vanhasen hallitusten politiikkaohjelmat	6
1.4 Uusi toimintakehys koulujen ja seurojen yhteistyölle.....	6
1.4.1 Pilotista Liikkuva koulu -kärkihankkeeksi.....	7
1.4.2 Rinteen hallituksen ohjelma	8

Katja Rajala, Antti Blom, Janne Kulmala, Matti Hakamäki, Kati Lehtonen & Katariina Kämppi

2 Saavuttiko Liikkuva koulu tavoitteensa?.....	12
2.1 Ohjelman laajeneminen valtakunnalliseksi: tavoitteena tunti liikkumista päivässä	14
2.2 Kärkihankkeen ulkoinen arviointi	16
2.3 Liikuntapoliittinen selonteko ja liikunnan edistäminen koulutasolla	18
2.4 Opettajien ja kuntien näkemykset toiminnan juurtumisesta.....	21

Matti Hakamäki & Kati Lehtonen

3 Liikkuva koulu -ohjelman vakiintumisen reunaehdot.....	26
Liite 1. Valmisteluryhmän ehdotukset.....	29

Matti Hakamäki & Kati Lehtonen

1 Pilotista ohjelmaksi ja kärkihankkeeksi

1.1 Taustalla 20 vuotta ohjelmia lasten ja nuorten liikunnan edistämiseksi

Nuori Suomi ja opetusministeriö (nyk. opetus- ja kulttuuriministeriö, OKM) käynnistivät 1990-luvun alussa Lasten ja nuorten liikuntaohjelman (LNO). Ohjelman taustalla oli paitsi tarve monipuolistaa lasten ja nuorten liikuntaa ja lisätä sen määrää sekä tarjontaa myös huoli lasten yksinäisistä iltapäivistä. Ohjelmaa rahoitti OKM ja strategisesta toteutuksesta vastasi Nuori Suomi ry, joka oli lasten ja nuorten liikunnan toimialajärjestö. (Lämsä 2005.) Liikunnalliseen iltapäivätoimintaan sekä lasten ja nuorten liikunnan kehittämiseen myönnettiin avustuksia kahdella eri ohjelmakaudella vuosina 2004–2011 yhteensä noin 3,3 miljoonaa euroa. Toisella liikuntaohjelmakaudella toteutettiin 6–12-vuotiaiden Löydä liikunta -kerhomalli, jonka tavoitteena oli kehittää seura- ja lajitoimintaa monipuoliseksi ja lisätä matalan kynnyksen liikuntakerhotoimintaa. (ks. esim. Eerola ym. 2008; Lehtonen 2007a; 2008.)

Nuorille suunnattuja toimintakokonaisuuksia olivat Your Move -kampanja (2010–2011) ja Mä oon täällä! -harrasteliikuntahanke. Nämä hankkeet eivät kuitenkaan tuottaneet merkittäviä tai toimintaa uudistavia käytäntöjä suhteessa koulujen kerhotoimintaan tai seurojen ja koulujen väliseen yhteistyöhön. (Lehtonen 2007b; Lehtonen & Turpeinen 2011.) Nuori Suomi jakoi edelleen seuratoiminnan kehittämistukea, joka kohdistui erillisenä kokonaisuutena esimerkiksi lasten liikunnan kehittämiseen sekä valmentaja- ja ohjaajakoulutukseen. Kouluyhteistyö ei ollut liikuntaohjelmakausilla seuratuena merkittävä sisällöllinen painopiste. (Lehtonen 2008.)

1.2 Pilotin tavoitteena liikuntasuosittelun jalkauttaminen

Liikkuva koulu -ohjelma alkoi Matti Vanhasen II hallituksen politiikkariihen kannanotosta. Siinä päätettiin perustaa hanke, jossa jalkautetaan kaikkiin peruskouluihin kouluikäisten liikuntasuosittelut. (Opetusministeriö 2010.) Tavoitteena oli alusta lähtien sekä liikkumisen määrän lisääminen että valtakunnallinen kattavuus.

Valmistelua varten nimettiin valmisteluryhmä. Sen tehtäväksi annettiin laatia suunnitelma, jonka pohjalta voitaisiin

- käynnistää aineiston suunnittelu ja toimenpiteiden tuottaminen hankkeen levittämiseksi valtakunnalliseksi
- organisoida koulutusta ja ohjausta rehtoreille ja opettajille
- tukea koululaisten fyysisen toimintakyvyn seurantajärjestelmän käynnistämistä laajojen terveystarkastusten mahdollistamiseksi
- käynnistää hankkeen pilotointi eri puolilla Suomea
- tehdä muita hanketta tukevia esityksiä.

Valmisteluryhmän ehdotus julkaistiin tammikuussa 2010. Valmisteluryhmän ehdotuksessa Liikkuva koulu määriteltiin interventioksi, jolla pyritään vaikuttamaan yksilön tai ryhmän liikuntakäyttäytymiseen. Liikkuvan koulun pitkän aikavälin tavoitteeksi määriteltiin liikuntasuosittelun jalkauttaminen kaikkiin peruskouluihin. Valmisteluryhmä teki opetusministeriölle ja Liikkuva koulu -hankkeelle nimettävälle ohjausryhmälle yhteensä 16 ehdotusta (Liite 1) neljään aihepiiriin liittyen: 1) tietopohjan kartuttaminen, 2) liikunta ja liikunnallisuus kouluissa, 3) osaamisen kehittäminen sekä 4) pilottien valinta. Tietopohjan kartuttamisessa keskeisiä toimenpide-esityksiä olivat lasten fyysisen toimintakyvyn seurantajärjestelmä, tutkimuksen rakentaminen osaksi hankkeen toteutusta sekä pilottien toiminnan yksityiskohtainen dokumentointi, jotta niiden tuloksia voidaan seurata ja arvioida. (Opetusministeriö 2010.)

Valmisteluryhmän esityksissä eri toimenpiteiden vastuutahoiksi määriteltiin opetusministeriö, Opetushallitus, aluehallintovirastot, Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset (ELY-keskukset) sekä Jyväskylän yliopisto (Opetusministeriö 2010). Keväällä 2010 Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiö Likes teki opetusministeriölle valmisteluryhmän ehdotuksia noudattavan hankesuunnitelman. Ohjelman pilottivaihe käynnistyi, kun ministeriö myönsi hankkeelle rahoituksen. Ohjelman toteutuksesta vastaamaan palkattu hankepäällikkö sijoitettiin Opetushallitukseen. Ohjelmalle perustettiin ohjausryhmä, jossa keskeisiä organisaatioita olivat esimerkiksi Opetushallitus, opetus- ja kulttuuriministeriö, Jyväskylän yliopisto, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö sekä Puolustusvoimat. (ks. historiasta myös Aira, Turpeinen & Laine 2019.)

1.3 Poikkihallinnollisuuden taustalla Vanhasen hallitusten politiikkaohjelmat

Liikkuva koulu -ohjelman poikkihallinnollinen toteutustapa juontaa juurensa Vanhasen hallituksen ohjelmiin. Hallitusohjelmiin kuului laajoja, useampien ministeriöiden hallinnonalaa koskeneita politiikkaohjelmia. Ne olivat osa aikansa pyrkimystä kehittää poliittisen ohjauksen mahdollisuuksia ja hallinnonalarajat ylittävien politiikkatoimien valmistelua ja toteutusta. Kokeilu perustui ajatukseen, että hallintorajat ovat jäykkiä ja siilomainen valmistelu tuottaa suunnitteluun ja valmisteluun puutteita. (VTV 2010, 7–10.)

Alkuvaiheessa keskusteltiin paljon siitä, ovatko politiikkaohjelmat ja hallituksen strategia-asiakirja-menettely poliittisen vai hallinnollisen ohjauksen väline. Poliitiikkaohjelmia arvioineen Valtiontalouden tarkastusviraston (VTV) mukaan rajanvetoa poliittisen ja hallinnollisen ohjauksen välillä ei pidetty mahdollisena. Tästä syystä keskustelua ohjelmajohtamisen ja politiikkaohjelmien onnistumisesta sävyttää tietty poliittinen herkkyys. Innokkuutta ohjelmien perusteelliseen jälkikäteiseen arviointiin hallituskauden päättyessä ei juurikaan ollut, koska kyse oli politiikan tuloksista ja hallituksen onnistumisesta. (VTV 2009, 14.) Poliitiikkaohjelmien loppuraportissa todettiin, että ”politiikkaohjelmien ja ylipäätään poikkihallinnollisia toimenpiteitä vaativien asiakokonaisuuksien näkökulmasta haasteena on yhä se, miten nykyisiä, perinteisiä ja sektoreihin vahvasti kiinnittyviä toimintatapoja voidaan kehittää tuloksellisimmiksi” (Aarnikka, Perho & Wrede 2011, 9).

Liikkuvan koulun pilottivaiheessa tiedostettiin politiikkaohjelmien arvioinnin osoittamat ongelmat. Suunnittelussa ja toteutuksessa keskityttiin madaltamaan hallinnollisia rajoja, mikä näkyi alkuvaiheessa erityisesti opetustoimen ja liikuntatoimen yhteistyönä. Liikkuvaa koulua onkin kuvattu valtionhallinnossa malliksi, jossa liikuntaa on edistetty liikuntasektorin sijaan toisen hallinnonalan rakenteiden kautta ja hyödyntämällä monitasohallintaa (ks. esim. Lehtonen & Laine 2020; Lehtonen & Uusikylä 2021).

1.4 Uusi toimintakehys koulujen ja seurojen yhteistyölle

OKM:n rahoittamien liikuntaohjelmien toimintakaudet loppuivat vuoteen 2012. Tuolloin Liikkuva koulu -ohjelman pilottivaihe oli saatu päätökseen ja Nuori Suomi ry lakkautettiin. Myös aiempi Nuori Suomi ry:n rahoitusinstrumentti seuratoiminnan kehittämistuki siirtyi OKM:n hallinnoimaksi vuodesta 2013 alkaen. Iltapäivätoimintaan keskittyvät hankkeet, tukirahat ja yksittäiset kerhot nivottiin ajatukseen kokonaiskoulupäivästä ja koulupäivän aikaisesta kokonaisaktiivisuudesta.

Liikkuva koulu -ohjelma antoi tälle ajattelulle toimintakehityksen, joka alkoi suunnata myös teemaan liittyviä

hankerahoituksia. Järjestöjen toimintaa Liikkuvassa koulussa tuettiin uudella tavalla vuonna 2012, kun OKM julisti haettavaksi avustuksen järjestötoiminnan kehittämiseen Liikkuvassa koulussa. Tavoitteena oli kehittää yhteistyössä lajiliittojen ja urheiluseurojen kanssa uudenlaisia toimintamalleja lasten ja nuorten liikkumiseen koulupäivän aikana tai sen välittömässä yhteydessä. Urheiluseurahankkeissa painotettiin hankkeita, joissa hakijana oli kunta. Hankkeet olivat osa Liikkuva koulu -ohjelmakokonaisuutta sekä sen tavoitteita. Liikkuva koulu -ohjelmaan liittyvää järjestöyhteistyötä on myöhemmin vuosina rahoitettu Liikunnallisen elämäntavan valtakunnallisten ja alueellisten kehittämishankkeiden avustuskokonaisuudesta.

1.4.1 Pilotista Liikkuva koulu -kärkihankkeeksi

Liikkuva koulu -pilotit toteutettiin 21 kunnassa vuosina 2010–2012. Liikkuva koulu -hankkeesta tuli ohjelma Jyrki Kataisen hallituksen ohjelmaan kuuluvalla kirjauksella kesäkuussa 2011. Ohjelmavaiheessa 2012–2015 päätavoitteena oli liikunnallisen toimintakulttuurin vakiinnuttaminen suomalaisiin kouluihin ja liikunnan lisääminen kouluissa. Ohjausryhmän rinnalle luotiin laajempi neuvottelukunta, jossa olivat edustettuina muun muassa kuntasektori, järjestöt ja tutkimuslaitokset. Ohjelmavaiheessa Liikkuva koulu laajeni 171 kuntaan.

Pääministeri Juha Sipilän hallituksen ohjelmassa Liikkuva koulu nostettiin osaksi osaamisen ja koulutuksen kärkihanketta Uudet oppimisympäristöt ja digitaaliset materiaalit peruskouluihin. Kärkihankkeen tavoitteena oli tehdä Suomesta modernin ja innostavan oppimisen kärkimaa. Liikkuva koulu -ohjelmaa koskeva tavoitekirjaus oli: ”Liikutaan tunti päivässä esimerkiksi laajentamalla Liikkuva koulu -hanketta valtakunnalliseksi”. (Pääministeri Sipilän hallituksen ohjelma, Ratkaisujen Suomi.)

Kärkihanketta varten opetus- ja kulttuuriministeriö asetti poikkihallinnollisen valmisteluryhmän, joka teki esityksen toimenpiteistä ja ohjausrakenteista. Ohjausrakenne muodostui kolmitasoiseksi: ohjelmalla oli ohjausryhmä, johtoryhmä ja työjaostoja. Päätöksentekovalta oli ohjausryhmällä, johon sitoutettiin päätösvaltaiset toimijat eri sektoreilta. Edustettuina olivat opetus- ja kulttuuriministeriö (liikuntapolitiikan, nuorisotyön ja -politiikan sekä yleissivistävän koulutuksen ja varhaiskasvatuksen osasto), ympäristöministeriö, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö, Opetushallitus, Kuntaliitto, opetusalan järjestöt (Suomen Rehtorit ry, Suomen Vanhempainliitto ry ja Opetusalan ammattijärjestö OAJ ry) sekä liikuntajärjestöt (Valtakunnallinen liikunta- ja urheiluorganisaatio Valo sekä Finlands Svenska Idrott CIF rf). Johtoryhmän vastuulla oli ohjelman toimeenpano sekä esitysten tekeminen ohjausryhmälle. Johtoryhmä nimesi lisäksi kaikkiaan yhdeksän työjaostoa, joista kuusi oli määräaikaista ja kolme pysyviä. Työjaostot työskentelivät pitkäjänteisesti erilaisten ohjelman toteutuksessa havaittujen ongelmien parissa ja muodostivat toimenpide-

esityksiä oman työjaostonsa erityiskysymyksissä kuten toimenpiteiden vakiinnuttamisesta kunnissa ja toteutusta tukevassa lasten liikuntatutkimuksesta. (Aira, Turpeinen & Laine 2019.)

Kunnille ja oppilaitoksille myönnettiin vuosina 2016–2018 kärkihankerahoitusta 21 miljoonaa euroa. Liikuntasektorin kannalta oleellista oli, että kärkihankkeen rahoitus tuli budjettivaroista eikä rahapelivoittovaroista, kuten käytännössä kaikki muu sen hetkinen liikunnan vastuualueen rahoitus. Näin kärkihankerahoitus kasvatti valtion liikuntabudjettia. Kärkihanke osaltaan avasi mahdollisuutta, että liikunnan vastuualueen rahoituksen yhteys rahapelaamiseen höltyy.

1.4.2 Rinteen hallituksen ohjelma

Kesäkuussa 2019 Antti Rinteen hallitusohjelmaan kirjattiin tavoite liikunnallisen kokonaisaktiivisuuden nostamisesta kaikissa ikäryhmissä. Keinoksi esitettiin: ”Liikkumishjelma ja sen arviointiyksikkö luodaan ensisijaisesti valtioneuvoston kansliaan. Perustetaan samalla liikuntapoliittisen selonteon mukainen liikuntapoliittinen koordinoitielin, jonka valtioneuvosto nimittää. Tehdään Liikkuva Suomi -ohjelma ja kehitetään arviointitoimintaa. Laajennetaan Liikkuva koulu -ohjelmaa eri elämänvaiheisiin.” (Pääministeri Rinteen hallituksen ohjelma, Osaava ja osallistava Suomi.)

Liikuntapolitiikan koordinaatioelin perustettiin vuonna 2020 toteuttamaan hallitusohjelman tavoitetta kokonaisaktiivisuuden nostamisesta kaikissa ikäryhmissä. Tavoitteeseen liittyen on todettu tarve saada kaikki ministeriöt mukaan edistämään liikunnallista elämäntapaa. Virkamiestasoinen koordinaatioelin muun muassa käsittelee liikkumishjelmia sekä koordinoi, seuraa ja arvioi eri ministeriöissä tehtävää liikuntapolitiikan edistämistyötä.

Rinteen hallituksen ohjelmassa on kirjattuna myös tavoite ”lapset ja nuoret voivat hyvin”. Eräs ohjelman keinoista tavoitteen saavuttamiseksi on tarjota harrastusmahdollisuudet kaikille lapsille ja nuorille. Sen toteuttamista valmisteleva työryhmä nimitettiin marraskuussa 2019. Valmistelun tavoitteeksi asetettiin maksuttomien harrastusten edistäminen koulupäivän yhteydessä. Suomen mallin taustalla on Islannin malli, josta hallitusohjelmassa haluttiin luoda suomalainen toteutus.

Valmisteluryhmä esitti kesäkuussa 2020 maksutonta harrastamista koulun yhteyteen. Valmisteluryhmän mukaan harrastamisen Suomen mallissa tulisi kuulla lapsia. Ensimmäisessä vaiheessa kohderyhmänä olisivat peruskoululaiset, ja vuosittaisella kunnille suunnatulla valtionavulla käynnistyvä hanke olisi tarkoitus juurruttaa pysyväksi toimintatavaksi. Harrastusten mieluisuutta pyrittiin selvittämään syksyllä 2020

koululaiskyselyillä. Tammikuun alusta 2021 alkoi pilottikausi 117 kunnassa, ja lukuvuonna 2021–2022 harrastustoimintaa järjestettiin 235 kunnassa. Tarkoitukseen myönnettiin 17 miljoonaa euroa valtionavustusta. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020.)

Liikkuva koulu -ohjelma ja sen myötä esille tuotu ajatus koulujen toimintakulttuurin liikunnallistamisesta siirsivät 2010-luvulla kerhotoiminnan ja erillisen koulu-seura-yhteistyön taka-alalle. Harrastamisen Suomen malli on tuonut yksittäiset kerhot esille uudestaan. Nyt toiminnan eetoksena on lasten ja nuorten osallistaminen ja kuuntelu sekä harrastamisen laajentaminen myös muihin kuin liikuntasisältöisiin kerhoihin. Kouluyhteistyön muodot urheiluseuroilla näyttävät pysyneet hyvin samankaltaisina. Erityisesti liikuntaa sisältäneet kerhot ovat painottaneet toiminnan matalaa kynnystä ja mahdollisimman monen lapsen ja nuoren osallistumismahdollisuutta – erityisesti niiden, joilla liikunta ei välttämättä ole kiinteä osa arkea.

Lähteet

Aarnikka, M., Perho, M. ja Wrede, G.H. 2011. Poliitiikkaohjelmien loppuraportti Vaalikausi 2007–2011. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja | 6/2011.

Aira, A. & Kämppe, K. (toim.) 2017. Kohti aktiivisempia ja viihtyisämpiä koulupäiviä. Liikkuva koulu -ohjelman väliraportti 1.8.2015-31.12.2016. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 329. Likes.
<https://liikkuvakoulu.fi/tukimateriaali/liikkuva-koulu-ohjelman-valiraportti-20152016/>

Aira, A., Turpeinen, S. & Laine, K. (toim.) 2019. Valtakunnallinen verkosto koulujen toiminnan tukena. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 355. <https://liikkuvakoulu.fi/tukimateriaali/valtakunnallinen-verkosto-koulujen-toiminnan-tukena/>

Isoaho, K. & Summanen, A-M. 2019. Liikkuva koulu -ohjelman kärkihankekauden 2015–2018 ulkoinen arviointi. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2019:4. <https://www.liikuntaneuvosto.fi/wp-content/uploads/2019/08/Liikkuva-koulu-arviointi-2019-nettiversio.pdf>

Eerola, R., Kuusela, K., Laine, K. & Pöllänen, K. 2008. Koululaisten liikunnallisen iltapäiväkerhotoiminnan kehittäminen. Teoksessa Laine K. (toim). Liikunnallisen iltapäiväkerhotoiminnan kehittämisen seuranta ja arviointi 2004–2007. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 215. Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätö LIKES, Jyväskylä

Lehtonen, K. 2007a. Löydä liikunta -kerhojen arviointi. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 206. Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätö LIKES, Jyväskylä.

- Lehtonen, K. 2007b. Mä oon täällä! -Seurantaraportti Nuorten harrasteliikuntahankkeen käynnistymisestä. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 191. Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiö LIKES, Jyväskylä.
- Lehtonen, K. 2008. Seuratoiminnan ja lajiliittojen kehittämishankkeet 2004–2008. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 218. Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiö LIKES, Jyväskylä.
- Lehtonen, K. & Turpeinen, S. 2011. Mä oon täällä! -harrasteliikuntahanke. Teoksessa K. Lehtonen (toim.) Nuorten harrasteliikunnan kehittäminen 1999–2011. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2012:2, 14–15.
- Lehtonen, K. 2011. Your Move -hanke. Teoksessa K. Lehtonen (toim.) Nuorten harrasteliikunnan kehittäminen 1999–2011. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2012:2, 16–17.
- Lehtonen, K. & Laine, K. 2020. Creating new sport policy – The Case of Finnish Schools on the Move program., In M.B. Tin, F. Tselth, J.O. Tangen and R. Giulianotti (Eds.): The Nordic Model and Physical Culture. London: Routledge. 21-35.
- Lehtonen, K. & Uusikylä, P. 2021. How Do Networks Reflect Collaborative Governance? The Case of a Sport Policy Program. *Int. J. Environ. Res. Public Health* (18)14, 7229; <https://doi.org/10.3390/ijerph18147229>
- Lämsä, J. 2005. Lasten ja nuorten liikuntaohjelman 1999–2004 arviointi. Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus.
- Opetusministeriö. 2010. Liikkuva koulu -hanke. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2010:4. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75599/tr4.pdf>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020. Suomen mallin ensimmäinen vaihe. <https://okm.fi/documents/1410845/4449678/Suomen+mallin+ensimm%c3%a4inen+vaihe/18bf380c-3b77-be29-56a5-3a0d14c9d150/Suomen+mallin+ensimm%c3%a4inen+vaihe.pdf/Suomen+mallin+ensimm%c3%a4inen+vaihe.pdf?t=1591787828000>
- Pääministeri Antti Rinteen hallituksen ohjelma, Osaava ja osallistava Suomi. 6.6.2019. Valtioneuvoston julkaisuja 2019:23. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161662/Osallistava_ja_osaava_Suomi_2019_WEB.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma, Ratkaisujen Suomi. 29.5.2015. Hallituksen julkaisusarja 10/2015. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-181-7>

VTV, Valtiontalouden tarkastusvirasto. 2009. Poliittikaohjelmat. Valtiontalouden tarkastusviraston selvitys. Valtiontalouden tarkastusviraston tutkimuksia ja selvityksiä. Valtiontalouden tarkastusviraston selvitys Dnro 11/54/09.

VTV, Valtiontalouden tarkastusvirasto. 2010 Poliittikaohjelmat ohjauskeinona. Esimerkkinä Terveyden edistämisen ohjelma. Valtiontalouden tarkastusviraston tuloksellisuustarkastuskertomukset 212/2010.

Katja Rajala, Antti Blom, Janne Kulmala, Matti Hakamäki, Kati Lehtonen & Katariina Kämppi

2 Saavuttiko Liikkuva koulu tavoitteensa?

Sipilän hallituksen ohjelmassa asetettiin ohjelmalle kaksi tavoitetta. Hallitusohjelman kirjaus ”liikutaan tunti päivässä” asetti mitattavan tavoitteen fyysisen aktiivisuuden määrälle. Toiseksi tavoitteeksi muodostui hallitusohjelmassa tavoitteen saavuttamiseksi määritelty keino ”laajentamalla Liikkuva koulu -ohjelma valtakunnalliseksi”. Valtakunnalliseksi laajenemiselle asetettiin valtion talousarvioesityksissä välitavoitteita, joita seurattiin ja jotka kirjattiin valtion talousarvioesityksiin. Laajenemista seurattiin ohjelmaan rekisteröityneiden koulujen ja niitä käyvien oppilaiden lukumäärällä. Osana kärkihanketta ohjelma tuli laajentaa koskemaan myös toisen asteen opiskelijoita ja alle kouluikäisiä lapsia. Myös toiminnan piirissä olevien varhaiskasvatusikäisten lasten ja opiskelijoiden määrälle asetettiin tavoitteet. (Aira, Turpeinen & Laine 2019.)

Ohjelman tavoitteiden toteutumisen seuraamiseen oli kärkihankevaiheessa 14 erillistä mittaria (Taulukko 1). (Aira, Turpeinen & Laine 2019.)

Taulukko 1. Liikkuvan koulun kärkihankevaiheen tavoitteet.

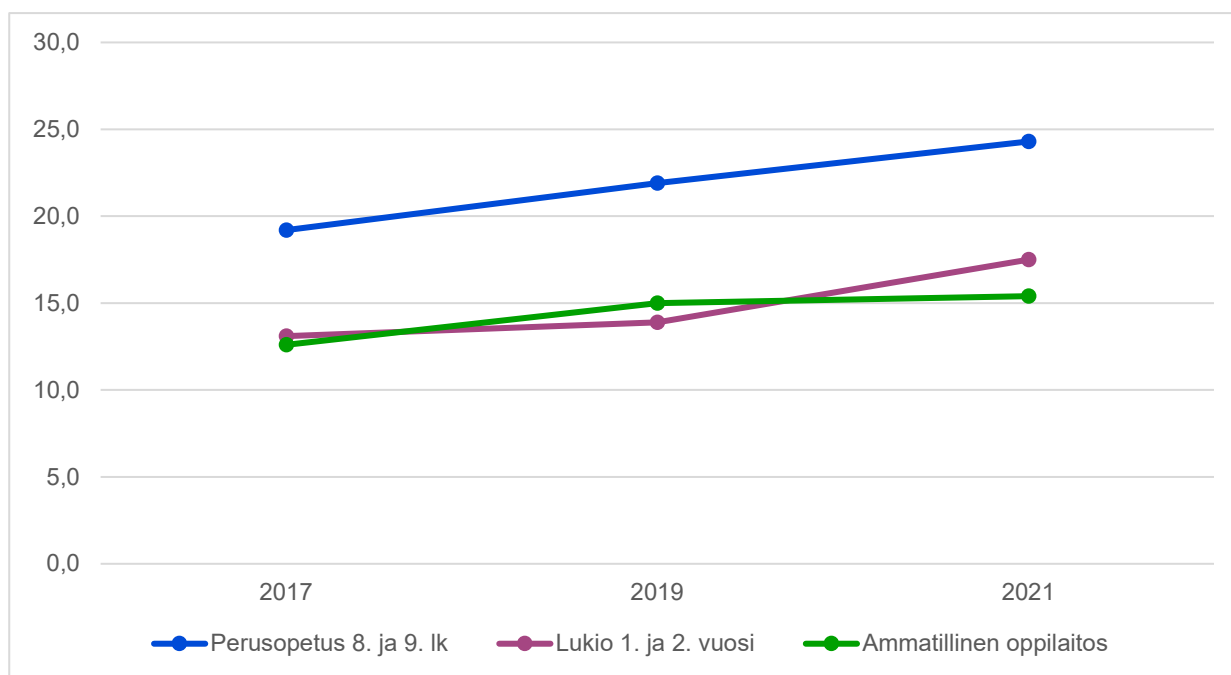
Tavoite	Osatavoitteet	Alatavoitteet	Mittari
1. Liikkuva koulu laajenee valtakunnalliseksi	1a Koulut rekisteröityvät liikkuviksi kouluiksi 1b Kunnat hakevat avustusta Liikkuva koulu -toiminnan edistämiseksi		Rekisteröityneiden koulujen suhteellinen osuus Rekisteröityminen kunnittain Liikkuva koulu -toimintaan hankeavustusta saaneiden kuntien määrä
	1c Liikkuva koulu -toiminta näkyy koulujen ja kuntien asiakirjoissa		Koulupäivän aikainen liikkuminen on kirjattu koulun lukuvuoden toimintasuunnitelmaan Liikkuva koulu -toiminta on kirjattu kuntastrategiaan, kunnan hyvinvointistrategiaan tai vastaavaan asiakirjaan Hyvinvoinnin ja liikkumisen edistäminen on kirjattu koulun opetussuunnitelmaan
	2a Koulun toimintakulttuuri muuttuu fyysiseen aktiivisuuteen kannustavaksi	Toiminnallisten opetusmenetelmien käytön lisääminen Liiallisen istumisen vähentäminen Välituntiliikunnan edistäminen Koulun sisätilojen, koulupihojen, ja lähiympäristön muokkaaminen ja hyödyntäminen Aktiivisen kulkemisen edistäminen koulumatkoilla Oppilaiden osallisuuden edistäminen Harrastamismahdollisuuksien ja yhteistyön lisääminen kouluissa	Toiminnallisten opetusmenetelmien yleisyys Istumisen katkaisun käytännöt koulussa Pitkien välituntien yleisyys Välituntien viettäminen ulkona ja välitunnilla liikkuminen liikuntasalissa Koulun sisätilojen muokkaaminen toiminnallisuutta tukeviksi Pihan virikkeellisuuden lisääminen Lähiympäristön hyödyntäminen Oppilaiden koulumatkaliikkinen Aktiiviseen koulumatkaliikkinen kannustaminen Oppilaiden aktiivinen osallistuminen koulupäivän aikaiseen liikkumiseen Aktiivisen koulupäivän toteuttaminen yhteistyönä oppilaiden ja henkilökunnan kesken Koulujen yhteistyö paikallisten toimijoiden kanssa kerhotoiminnan toteuttamisessa Liikunta- ja urheiluseuran järjestämä, opetussuunnitelman ulkopuolinen harrastustoiminta tai kerhot Osallistuminen koulun liikuntakerhoon
	2b Kouluikäiset liikkuvat vähintään tunnin päivässä		Tunnin päivässä liikkuvien peruskoululaisten osuus
	2c Vähän liikkuvien oppilaiden osuus pienenee		Vähän liikkuvien oppilaiden osuus

2.1 Ohjelman laajeneminen valtakunnalliseksi: tavoitteena tunti liikkumista päivässä

Hallitusohjelman puolivälin tarkistuksessa Liikkuvan koulun katsottiin laajentuneen valtakunnalliseksi vuonna 2016. Liikkuva koulu -toiminnan piirissä oli tuolloin noin 80 prosenttia Suomen kunnista ja peruskoulujen oppilaista. (Ratkaisujen Suomi 2017). Vuoden 2018 loppuun mennessä ohjelmaan oli liittynyt 289 kuntaa eli 93 prosenttia Suomen kunnista. Ohjelmaan rekisteröityminen ja valtionavustusten hakeminen nähtiin ilmauksena kuntien ja koulujen halukkuudesta edistää lasten ja nuorten koulupäivän aikaista liikkumista.

Liikuntasuositusten mukaan 7–17-vuotiaiden tulisi liikkua monipuolisesti, reippaasti ja rasittavasti vähintään tunti joka päivä. Tutkimusten mukaan yksi kolmasosa suomalaisista lapsista ja nuorista saavuttaa suosituksen eli liikkuu terveytensä kannalta riittävästi (mm. LIITU 2018). Liikuntasuositukset täyttävien määrässä on kuitenkin eroja eri ikäisten lasten ja nuorten sekä tyttöjen ja poikien välillä. Myös erilaisilla mittausmenetelmillä saadaan hieman erilaisia tuloksia.

Kouluterveyskyselyn mukaan 43 prosenttia 4. ja 5. luokkalaisista liikkuu vähintään tunnin päivässä. Kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisista vähintään tunnin joka päivä liikkuu noin neljännes (24 %). Kouluterveyskyselyn tulosten mukaan vähintään tunnin päivässä liikkuvien peruskoululaisten osuus on kasvanut vuosina 2017–2021. (THL 2021.) Liikemittareilla mitattuna vähintään tunnin päivässä liikkuvien osuus on pienempi kuin kyselytutkimuksena toteutettavassa Kouluterveyskyselyssä (Tuloskortti 2022).

Kuvio 1. Vähintään tunnin päivässä liikkuvat, %. Kouluterveyskysely (THL 2021).

Yleisesti Liikkuvan koulun kaltaisilla interventioilla voidaan saavuttaa pientä parannusta reippaan liikunnan määrässä ja kunnossa, vähentää paikallaanolon määrää sekä mahdollisesti alentaa painoindeksiä. Vaikutukset ovat kuitenkin niin pieniä, että terveysvaikutusten osoittaminen on vaikeaa. (Neil-Sztramko ym. 2021.) Kouluinterventioilla pystytäänkin vaikuttamaan ensisijaisesti kevyen liikkumisen määrään. Reipasta fyysisestä aktiivisuutta kertyy koulupäivien aikana liikuntatuntien lisäksi lähinnä välitunneilla ja koulumatkoilla, jolloin liikkuminen on vapaaehtoista. Toisaalta koulupäivän aikaisessa liikkumisessa on kyse liikunnallisen elämäntavan oppimisesta. Tällöin vaikutukset syntyvät pitkällä aikavälillä ja niiden todentaminen on vaikeaa.

Kysymys on myös siitä, mitä halutaan saavuttaa. Aikuisten kohdalla on havaittu, että liikkumisen nopealla ja suurella määrällisellä lisäämisellä voidaan saavuttaa suuria muutoksia. Nopea liikunnan lisääminen ei useinkaan tule osaksi elämäntapaa, eli nopean lisäyksen jälkeen palataan helposti vanhoihin tapoihin ja saavutetut tulokset valuvat hukkaan. Myös koulumaailmassa radikaalit muutokset on helpompi saada näkymään liikunnan määrässä. Todennäköisesti, samoin kuin aikuisilla, suurista ja nopeista muutoksista on vaikea saada pysyviä. Äkilliset, suuret lisäykset koulupäivän aikaisessa liikkumisessa saattavat myös kompensoitua vähentyneenä vapaa-ajan liikkumisena. Maltillisemmat muutokset koulupäivissä näkyvät myös maltillisina muutoksina aktiivisuusmittauksissa, ja niiden todentaminen voi olla vaikeaa muilla tavoin kuin hyvin pitkän aikavälin seurantana.

Väestötason muutosten aikaansaaminen elämäntavoissa on hyvin hidasta, ja tapahtuessaankin muutokset ovat pieniä. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että trendi koulupäivän aikaisen reippaan ja rasittavan fyysisen aktiivisuuden osalta olisi positiivinen. (Weaver ym. 2021.)

On myös hyvä huomata, että liikkumissuosituksien toteutumista arvioitaessa tarkastellaan koko päivää ja kaikkia viikonpäiviä. Liikkuvan koulun arvioinnin lähtökohtana on alusta lähtien ollut arvioida suositusten täyttymistä, vaikka toimenpiteet ovat kohdistuneet koulujen toimintakulttuurin muuttamiseen ja liikkumisen lisäämiseen koulupäivän aikana. Suositusten täyttyminen voidaan nähdä tavoitesuuntana, sillä ei ole realistista, että jokainen lapsi ja nuori liikkuisi suositusten mukaisesti.

2.2 Kärkihankkeen ulkoinen arviointi

Valtion liikuntaneuvoston tehtävänä on liikuntalain mukaan muun muassa arvioida valtionhallinnon toimenpiteiden vaikutuksia liikunnan alueella. Liikuntaneuvosto tilasi Liikkuva koulu -ohjelman arvioinnin Kansalliselta koulutuksen arviointikeskukselta (Karvi). Arviointi oli luonteeltaan politiikkatoimien vaikuttavuusarviointi, jonka tavoitteeksi asetettiin tiedon tuottaminen Liikkuva koulu -ohjelman kärkihankekauden tuloksista ja vaikutuksista aktiivisemmän ja viihtyisämmän koulupäivän edistämiseksi. Ohjelman tuloksia ja vaikutuksia arvioitiin asetettuihin tavoitteisiin ja käytettävissä olleisiin resursseihin nähden. (Isoaho & Summanen 2019.)

Arvioinnin kohteina olivat

- 1) ohjelman organisointi
- 2) ohjaus, seuranta ja arviointi
- 3) ohjelman merkitys ja vaikuttavuus liikuntapolitiikan ohjauksen välineenä
- 4) ohjelman toimenpiteiden paikallinen vaikuttavuus.

Arvioinnin ohjausryhmänä toimi liikuntaneuvoston tutkimus- ja arviointijaosto. Lisäksi valtion liikuntaneuvosto nimesi erillisen Advisory Groupin, jonka tuli reflektoida arvioinnin tueksi arvioinnin aikana esille nousseita teemoja. Ryhmä tuotti Karville ehdotuksia arvioinnin suosituksiksi mutta ei osallistunut lopullisen arvioinnin laadintaan tai raportin kirjoittamiseen. (Isoaho & Summanen 2019.)

Karvi arvioi Liikkuvaa koulua kärkihankeraportissa kuvattujen tavoitteiden ja osatavoitteiden saavuttamisen valossa. Arvioinnissa otettiin huomioon myös valtionavustuksen hakuperusteet. Niiden mukaan hakemusten arvioinnissa ja vertailussa on voitu katsoa eduksi, jos toiminta tai hanke edistää yhtä tai useampaa seuraavista OKM:n hyväksymiin strategioihin tai sitoumuksiin perustuvista yleisistä tavoitteista. (Isoaho & Summanen 2019.)

Opetus- ja kulttuuriministeriön hyväksymät strategiat ja sitoumuksiin perustuvat yleiset tavoitteet

- Monikulttuurisuuden, yhteisöllisyyden ja osallisuuden edistäminen; Merkityksellinen Suomessa -toimintaohjelma (OKM 2016).
- Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen, ks. laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) sekä yhdenvertaisuuslaki (1325/2014).
- Kestävän kehityksen edistäminen (Suomi, jonka haluamme 2050 – Kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumus 2016).

Ulkoisessa arvioinnissa esitettiin neljä keskeistä johtopäätöstä sekä suosituksia. Arvioinnin perusteella Liikkuva koulu -ohjelman kärkihankekauden merkittävin saavutus oli perusopetuksen koulujen laajamittainen ja monipuolinen kapasiteetin vahvistaminen kouluikäisten lasten ja nuorten kouluaikana tapahtuvan liikkumisen lisäämisen edellytyksissä. Arvioinnin mukaan laajasti verkostomaisella, koulut toimintaympäristöksi ottavalla ja alhaalta ylös -toimintaperiaatetta noudattavalla ohjelmalla voidaan muuttaa koulujen toimintakulttuuria ja koulupäivien rakennetta liikkumista ja istumisen vähentämistä suosiviksi. Sen sijaan näin toteutetulla ohjelmalla ei arvioinnin mukaan voida tutkimustulosten valossa lisätä kärkihankekauden mittaisella ajanjaksolla suuressa määrin kouluikäisten lasten ja nuorten reipasta liikuntaa. Nopeammin todennettavien liikkumisvaikutuksien aikaansaaminen edellyttäisi arvioinnin mukaan toimintatapaa, jossa koulujen olisi sitouduttava tiettyihin kaikille yhteisiin toimiin ja niiden toteuttamisen tasoon. Arvioinnissa Liikkuva koulu kuvataan pikemminkin kouluikäisten lasten ja nuorten liikkumisen ja hyvinvoinnin liikkeeksi kuin tiiviisti johdetuksi toimintaohjelmaksi. (Isoaho & Summanen 2019.)

Suosituksissa esitettiin valtakunnallisen koulu- ja oppilaitosliikkumisen osaamiskeskuksen perustamista. Osaamiskeskuksen tehtävänä olisi edistää ja tukea kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävää liikkumisen ja hyvinvoinnin edistämistyötä valtakunnallisena tukipalvelu- ja kehittämistoimijana. Ohjelman jo olemassa olevista toimista tulisi suositusten mukaan edistää liikuntasektorin valtakunnallisten toimijoiden keskinäistä koheesiota ja yhteistyötä sekä kehittää poikkihallinnollista toimintatapaa kunnissa. Lisäksi esitettiin, että koulu- ja kuntatasolla tehostetaan ohjelman toteutuksen tavoitteellistamista, seurantaa ja arviointia sekä lisätään arvioinnista saadun tiedon hyödyntämistä. Arvioinnin mukaan tulisi myös lisätä oppilaiden osallisuutta koulujen toimintojen suunnittelussa, toteutuksessa, arvioinnissa ja kehittämis ehdotusten tuottamisessa. Erityistä huomiota tulisi kiinnittää vähän liikkuvien ja erityisryhmien koulupäivän aikaisen liikkumisen edistämiseen. (Isoaho & Summanen 2019.)

Ennen ulkoisen arvioinnin toteutuksen aloittamista syksyllä 2018 oli jo tiedossa, että opetus- ja kulttuuriministeriö ei jatka peruskouluihin kohdistuvien liikunnanedistämishankkeiden avustamista. Ulkoisen arvioinnin johtopäätöksillä ei siis ollut juurikaan ohjausvaikutusta, eikä siinä esitettyjen toimenpiteiden rahoittamista tai edistämistä osana valtion liikuntapolitiikkaa voitu pitää todennäköisenä.

2.3 Liikuntapoliittinen selonteko ja liikunnan edistäminen koulutasolla

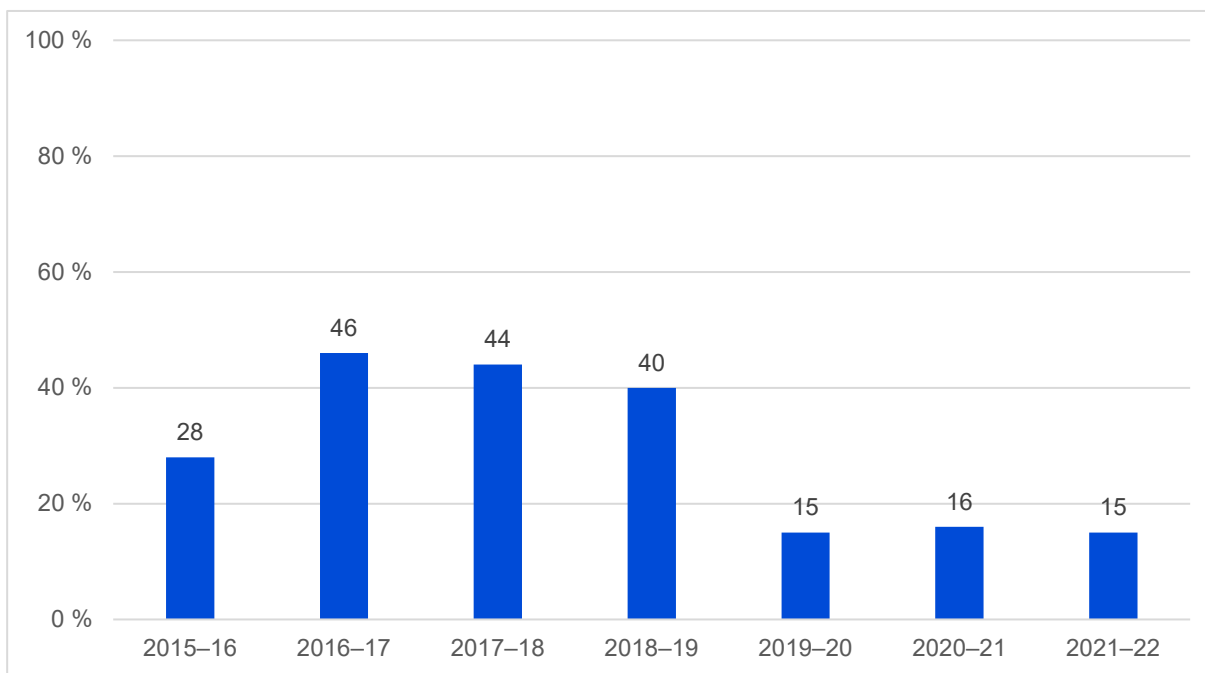
Lokakuussa 2018 valtioneuvosto hyväksyi eduskunnalle esitettävän liikuntapoliittisen selonteon. Siinä todettiin, että Liikkuva koulu -ohjelma on saavuttanut 90 prosentin kattavuuden kouluista, kunnista ja oppilaista. Menestyksen yhtenä keskeisenä syynä pidettiin sitä, että koulut ovat saaneet itse päättää, mihin ne valtionavustuksen käyttävät, kunhan sillä on edistetty ohjelman tavoitteita. Kuntien 50 prosentin omarahoitusosuu-den ajateltiin antavan uskoa siihen, että toiminta jatkuu kuntien rahoittamana käkihankekauden jälkeen. (Valtioneuvoston selonteko liikuntapolitiikasta 2019.)

Koululaisten toimintakyky katsottiin selonteossa Move!-järjestelmästä saatujen tulosten perusteella niin heikoksi, että Liikkuva koulu -ohjelman kaltaisilla toimenpiteillä ei ole mahdollista saada aikaan riittävää fyysisen aktiivisuuden nousua peruskoululaisten joukossa. Lisäksi todettiin, että koska urheiluseuroissakin olevista lapsista suuri osa liikkuu liian vähän, on toimenpiteitä kohdistettava peruskouluun. Selonteossa esitettiin kaksi peruskouluikäisiin kohdistuvaa toimenpide-ehdotusta: koululiikunnan asteittainen lisääminen 2020-luvulla sekä Liikkuva koulu -ohjelman jatkuminen kuntien toimenpitein. (Emt.)

Nykytilan arviointi on Liikkuva koulu -ohjelmassa peruskouluille kehitetty työkalu liikunnallisen toimintakulttuurin itsearviointiin. Se auttaa koulua valitsemaan konkreettisia kehittämisen kohteita, ja sen avulla voidaan seurata myös toiminnan kehittymistä. Arvioinnissa on yhteensä 36 väittämää, joita arvioidaan asteikolla 0–4 (0=ei toteudu lainkaan, 4=toteutuu täysin). Nykytilan arvioinnin tuloksia voi tarkastella Virveli-tietokannassa valtakunnallisesti, maakunnittain, kunnittain tai aluehallintovirastojen alueiden mukaan.

Kärkihankevaiheen aikana lähes puolet kouluista arvioi toimintaansa Nykytilan arvioinnin avulla. Kärkihankevaiheen aikana rahoitusta saaneiden kuntien veloitettiin hyödyntävän Nykytilan arviointia kouluissaan. Kärkihankevaiheen jälkeen suora rahoitus koulujen Liikkuva koulu -toiminnalle päättyi, mikä näkyy myös Nykytilan arvioinnin täyttömäärien vähentymisenä. Osassa kouluista ja kunnista Nykytilan arviointia on hyödynnetty myös kärkihankevaiheen jälkeen tiiviisti toiminnan kehittämisen tukena. Rahoituksen päättyttyä oman toiminnan arvioiminen ei ole välttämättä ollut mielekäästä kouluissa, joissa toiminta hiipuu. Lukuvuodesta 2019–20 lähtien Nykytilan arvioinnin on täyttänyt lukuvuosittain noin 15

prosenttia kouluista, mistä syystä tulosten perusteella ei voi enää tehdä valtakunnallista arviointia ohjelman koulutason toteutuksesta. Nykytilan arviointia on hyödynnetty sen käyttöönotosta lähtien aktiivisemmin alakouluissa kuin ylä- ja yhtenäiskouluissa.

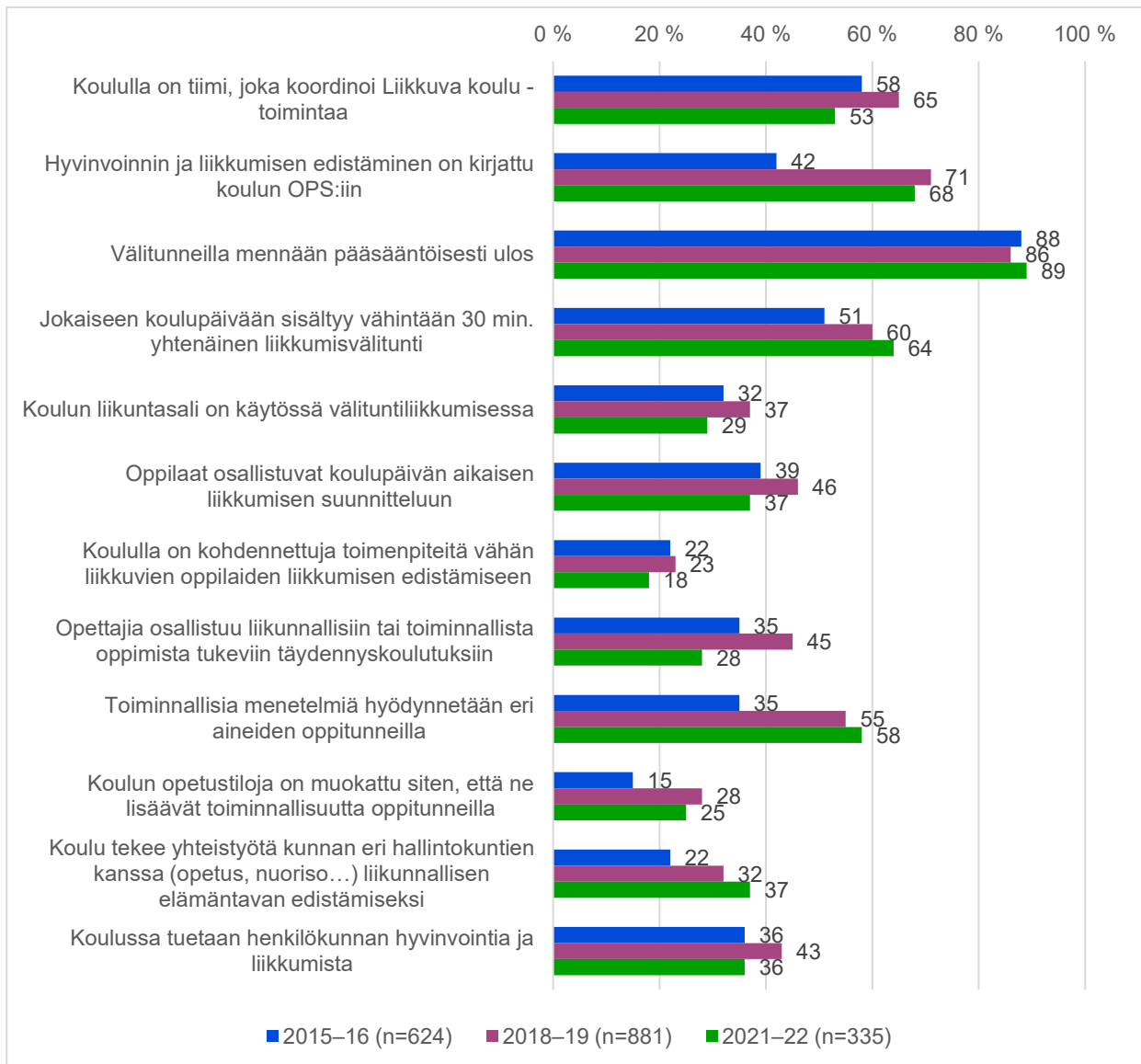

Kuvio 2. Nykytilan arvioinnin täyttäneiden koulujen osuus lukuvuosittain (%).

Nykytilan arvioinnin avulla voidaan tarkastella liikkumista edistävän toiminnan kehittymistä kouluissa. Kuvio 2 esittelee toiminnan vakiintumisen kannalta keskeisiä toimenpiteitä ja niiden vastaajien osuutta, jotka ovat arvioineet toimenpiteiden tilan omalla koulullaan hyväksi. Liikkuvan koulun kärkihankevaiheen aikana toimenpiteiden tila vahvistui kouluissa (muutos lukuvuodesta 2015–16 lukuvuoteen 2018–19). Myönteistä kehitystä tapahtui selvästi esimerkiksi hyvinvoinnin ja liikkumisen kirjaamisessa koulujen opetussuunnitelmiin, koulupäivän rakenteen muokkaamisessa liikkumista mahdollistavaksi sekä toiminnallisten opetusmenetelmien hyödyntämisessä.

Kärkihankevaiheen jälkeen useat liikkumisen edistämistä tukevat toimenpiteet, kuten toiminnallisten menetelmien hyödyntäminen osana opetusta, ovat pysyneet samalla tasolla tai jopa vahvistuneet. Samalla esimerkiksi koulun henkilökunnan osallistuminen liikunnallisiin tai toiminnallista oppimista tukeviin täydennyskoulutuksiin on vähentynyt selvästi. Oppilaiden osallisuus koulupäivän aikaisen liikkumisen suunnittelussa vahvistui jonkin verran kärkihankevaiheen aikana mutta on sen jälkeen vähentynyt. Tulosten tulkinnassa on huo

mioitava vastaajamäärän väheneminen kärkihankevaiheen jälkeen. Lukuvuonna 2021–22 Nykytilan arvioin-
tia ovat hyödyntäneet todennäköisimmin ne koulut, joissa koulupäivän aikainen liikkuminen on nivoutunut
osaksi koulun toimintakulttuuria.

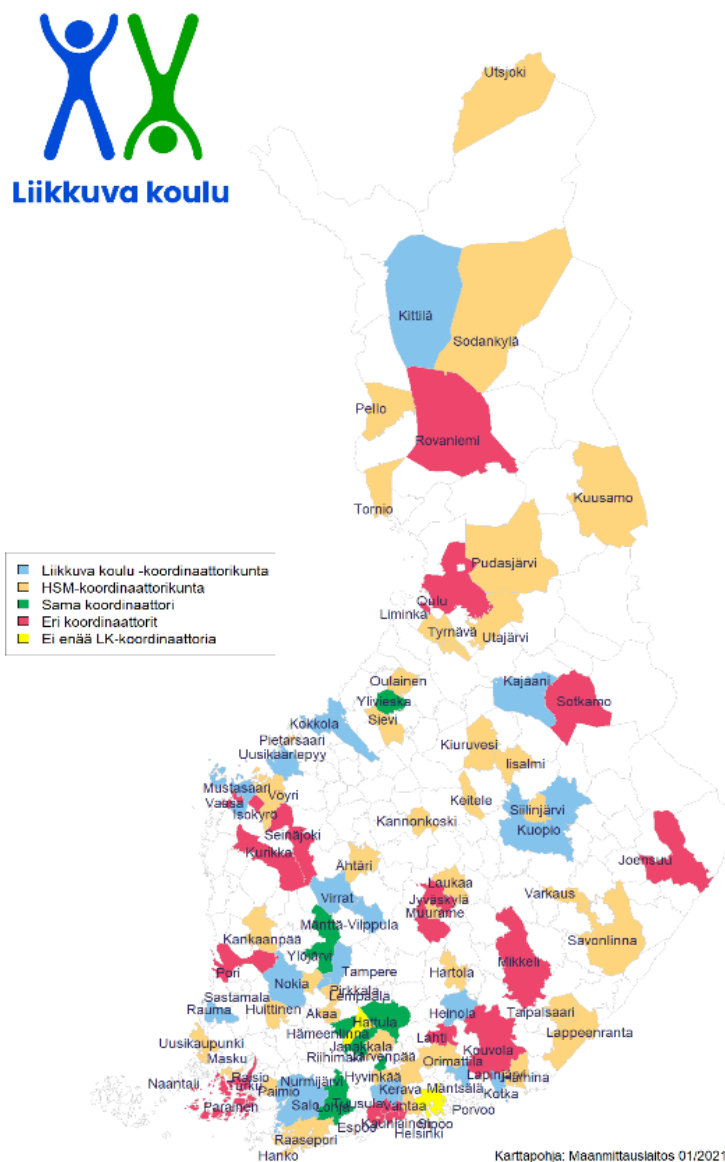
Kuvio 3. Nykytilan arvioinnin tuloksia 2015–2022 (lähteet Liikkuva koulu Seuranta-Virvelit 2021 ja 2022).

Vuoden 2021 lopussa THL keräsi tietoa peruskoulujen liikunnan edistämisaktiivisuudesta osana TEAvisaria, ja siihen vastasi 86 prosenttia peruskouluista (Wiss ym. 2022). Koulupäivän liikuntaa lisäävät toimenpiteet olivat lukuvuonna 2020–2021 edelleen yleisiä, joskin hieman harvinaisempia kuin kahta vuotta aiemmin. Kouluista 68 prosentissa järjestetään pitkiä liikuntavälitunteja. Kouluista 72 prosenttia ilmoitti, että sisätiloja

hyödynnetään liikuntatuntien ulkopuolella koulupäivän aikana ja oppilaita on aktivoitu koulumatkaliikuntaan. Kouluista 84 prosenttia ilmoitti, että koulun piha on liikkumiseen innostava lähiliikuntapaikka, jota hyödynnetään myös koulupäivän ulkopuolella. Suurin muutos on tapahtunut oppilaiden kouluttamisessa liikunnan vertaisohjaajiksi, joka on vähentynyt 68 prosentista 53 prosenttiin.

2.4 Opettajien ja kuntien näkemykset toiminnan juurtumisesta

Vuonna 2020 toteutettiin kysely kuntien Liikkuva koulu -koordinaattoreille. Koordinaattorit näkivät Liikkuva koulu -toiminnan heikkoutena resurssien puutteen. Koordinaattoreilla ei ole aikaa toiminnan kehittämiseen, ja rahoituksen loputtua Liikkuva koulu ei välttämättä ole kunnassa kenenkään vastuulla.

Kuva 1. Liikkuva koulu koordinaattorit Suomen kunnissa ja Harrastamisen Suomen mallissa.

Mahdollisuuksia toiminnan jatkuvuuteen ja kehittämiseen kuitenkin olisi, koska rakenteet ja verkostot sekä tekemisen kulttuuri ovat olemassa. Myös Liikkuvan koulun toimintakulttuurin ja ideologian nivominen osaksi Harrastamisen Suomen mallia, liikunnan palveluohjausta, tunne- ja vuorovaikutuskasvatusta tai vastaavia laajempia kokonaisuuksia nähtiin mahdollisena. (Rajala ym. 2020.)

Koulujen henkilökunnalta on kysytty suhtautumista liikkumisen edistämiseen koulussa Liikkuvan koulun pilotti-, ohjelma- ja kärkihankevaiheessa sekä kärkihankevaiheen jälkeen syksyllä 2020 (Kämppi ym. 2013, Aira & Kämppi 2017, Kämppi ym. 2020). Suhtautuminen liikkumisen edistämiseen ja kokemukset Liikkuva koulu -toiminnasta ovat olleet hyvin myönteisiä koko ajan (taulukko 2). Vuonna 2020 henkilökunnan suhtautuminen liikkumisen edistämiseen kouluissa oli edelleen hyvin myönteinen: valtaosa henkilökunnasta koki liikkumisen koulupäivän aikana edistävän kouluviihtyvyyttä ja että välituntiliikunta edistää oppituntien työrauhaa. Myös kokemukset Liikkuva koulu -toiminnasta olivat pysyneet ennallaan tai parantuneet hiukan. Ainoastaan kokemus Liikkuva koulu -ohjelman näkymisestä omassa koulussa on heikentynyt kärkihankevaiheen jälkeen.

Taulukko 2. Peruskoulujen henkilökunnan suhtautuminen liikkumisen edistämiseen koulussa – poimintoja tuloksista vuosilta 2012–2020 (Väittämistä täysin samaa ja samaa mieltä olevien osuudet).

	2012 (n=411)	2013 (n=449)	2015 (n=374)	2017 (n=3687)	2020 (n=1109)
Koulupäivän aikaisen liikunnan lisääminen/Liikkuminen koulupäivän aikana edistää kouluviihtyvyyttä	87 %	97 %	96 %	92 %	97 %
Oppilaiden välituntiliikunta edistää työrauhaa	85 %	95 %	95 %	92 %	94 %
Liikkuva koulu -hanke/ohjelma näkyy selvästi koulumme toiminnassa	85 %	72 %	81 %	70 %	57 %
Olen kokenut / Koen Liikkuva koulu -ohjelman hyödyllisenä koulussamme	82 %	72 %	82 %	77 %	85 %
Uskon, että koulumme jää pysyviä käytäntöjä hankkeesta / Liikkuva koulu -toiminnasta	78 %	-	82 %	78 %	-
Liikkuva koulu on koko koulun yhteinen juttu	-	-	74 %	69 %	71 %
Liikkuva koulu tukee uuden opetussuunnitelman toteuttamista	-	-	-	84 %	83 %
Liikkuva koulu -toiminta edistää oppilaiden ja opettajien keskinäistä vuorovaikutusta	-	-	-	70 %	72 %

Vuoden 2020 tulosten mukaan suurin osa koulujen henkilökunnasta koki Liikkuva koulu -toiminnan tarpeellisenä ja hyödyllisenä (Kämppi ym. 2020). Henkilökunnasta vajaa 90 prosenttia oli sitä mieltä, että Liikkuva koulu -toiminta tukee oppilaiden oppimista ja oppilaiden osallisuutta. Ala- ja yhtenäiskoulujen henkilökunnasta 85 prosenttia ja yläkoulujen henkilökunnasta 68 prosenttia katsoi toiminnan tukevan opetussuunnitelman toteuttamista. Liikkuva koulu -toiminnasta koki saavansa tukea omalle työlleen 64 prosenttia henkilökunnasta.

Eniten tukea kokivat saavansa rehtorit ja luokanopettajat. Alakouluissa Liikkuva koulu koettiin enemmän koko koulun yhteiseksi asiaksi kuin yhtenäis- ja yläkouluissa. Henkilökuntakyselyn ajankohdan vuoksi koronaan liittyvät rajoitukset nousivat esille suurimpana toimintaa rajoittavana tekijänä. Henkilökunnan jaksamisen koki esteenä Liikkuva koulu -toiminnalle noin kolmannes vastaajista. Esteinä nousi esiin myös koulun toiminnan organisoitumiseen liittyviä asioita: henkilöresurssit, taloudelliset resurssit, työajan puute, henkilökunnan vastuunotto ja työnjako.

Perusopetuksen johdon näkökulmasta Liikkuva koulu -toiminnan vakiintumisen taso vaihtelee kunnittain ja kouluittain (kuvio 4). Toiminnan kirjaaminen kunnan asiakirjoihin ja koulujen toimintasuunnitelmiin on tärkeää vakiintumisessa ja toiminnalle osoitettujen resurssien turvaamisessa. Kuntatason koordinointi tukee jatkuvuutta ja voi vähentää koulujen välisiä eroja toiminnan toteutuksessa. Koulutasolla rehtoreiden tuki toiminnalle luo perustan toiminnan kehittämiseksi. Toisaalta riittäviä taloudellisia tai henkilöresursseja toiminnan säilymiseen ennallaan ei ole ja toimintamallien vakiinnuttamiseen olisi tarvittu enemmän aikaa. (Rajala ym. 2021.)

Kuvio 4. Perusopetuksen toimialajohdon (n=11) keväällä 2021 esiin nostamia Liikkuva koulu -toiminnan vahvuuksia, heikkouksia, mahdollisuuksia ja uhkia (Rajala ym. 2021).

Lähteet

Aira, A. & Kämppi, K. (toim.) 2017. Kohti aktiivisempia ja viihtyisämpiä koulupäiviä. Liikkuva koulu -ohjelman väliraportti 1.8.2015-31.12.2016. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 329. Likes.
<https://liikkuvakoulu.fi/tukimateriaali/liikkuva-koulu-ohjelman-valiraportti-20152016/>

Aira, A., Turpeinen, S. & Laine, K. (toim.) 2019. Valtakunnallinen verkosto koulujen toiminnan tukena. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 355.

Isoaho, K. & Summanen, A-M. 2019. Liikkuva koulu -ohjelman kärkihankekauden 2015–2018 ulkoinen arviointi. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2019:4. <https://www.liikuntaneuvosto.fi/wp-content/uploads/2019/08/Liikkuva-koulu-arviointi-2019-nettiversio.pdf>

Kämppi, K., Asanti, R., Hirvensalo, M., Laine, K., Pönkkö, A., Romar, J-E. & Tammelin, T. 2013. Viihtyvyyttä ja työrauhaa. Koulun henkilökunnan kokemukset ja näkemykset liikunnallisen toimintakulttuurin edistämisestä koulussa. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 269. Likes. <https://liikkuvakoulu.fi/tukimateriaali/viihtyvyytta-ja-tyorauhaa/>

Kämppi, K., Rajala, K., Inkinen, V., Hakonen, H. & Laine, K. 2020. Liikkuva koulu -kärkihankkeen jatkoseuranta: Kysely peruskoulujen henkilökunnalle syksyllä 2020. Tuloskooste. <https://liikkuvakoulu.fi/tukimateriaali/kysely-peruskoulujen-henkilokunnalle-syksylla-2020/>

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 8.8.1986/609.

Liikkuvan koulun Seuranta-Virveli. 2021. Liikkuvan koulun nykytilan arviointi – seuranta-aineisto 2015–21. Likes.

Liikkuvan koulun Seuranta-Virveli. 2022. Liikkuva koulun nykytilan arvioinnin seuranta-aineisto 2019 alkaen. Likes, Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

LIITU, Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. 2018. LIITU-tutkimuksen tuloksia 2018. Sami Kokko & Leena Martin (toim.) Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2019:1.

Neil-Sztramko SE, Caldwell H, Dobbins M. 2021. School-based physical activity programs for promoting physical activity and fitness in children and adolescents aged 6 to 18. Cochrane Database of Systematic Reviews 2021, Issue 9. Art. No.: CD007651. DOI: 10.1002/14651858.CD007651.pub3. Accessed 20 January 2023.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2016. Merkityksellinen Suomessa -toimintaohjelma. Ohjelma vihapuheen ja rasmin estämiseksi ja yhteiskunnallisen osallisuuden edistämiseksi. Opetus- ja kulttuuriministeriö 2.5.2016.

Rajala, K., Kämppe, K., Inkinen, V., Hakamäki, M., Puurunen, A., Hakonen, H. & Laine, K. 2021. Liikkuva koulu -kärkihankkeen jatkoseuranta: Perusopetuksen toimialajohdon haastattelut. Tuloskooste. <https://liikkuva-koulu.fi/tukimateriaali/perusopetuksen-toimialajohdon-haastattelut/>

Rajala, K., Kämppe, K., Inkinen, V. Hakonen, H. & Laine, K. 2020. Liikkuva koulu -kärkihankkeen jatkoseuranta: Kysely Liikkuva koulu -kuntakoordinaattoreille. <https://liikkuvakoulu.fi/tukimateriaali/kysely-kuntakoordinaattoreille/>

Ratkaisujen Suomi 2017. Hallitusohjelman puolivälin tarkistus. Hallituksen toimintasuunnitelma vuosille 2017–2019. Hallituksen julkaisusarja 5/2017. Valtioneuvoston kanslia. https://vnk.fi/documents/10616/4610410/Toimintasuunnitelma+H_5_2017+280417.pdf

Suomi, jonka haluamme 2015 – Kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumus. Hyväksytty 20.4.2016 kestävän kehityksen toimikunnan kokouksessa. Luettavissa: [FINAL+Kestävän+kehityksen+yhteiskuntasitoumus+20+4+2016.pdf \(kestavakehitys.fi\)](https://www.kestavakehitys.fi/FILES/2016/04/20160420_FINAL+Kestävän+kehityksen+yhteiskuntasitoumus+20+4+2016.pdf)

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos THL 2021. Kouluterveyskyselyn tulokset. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely/kouluterveyskyselyn-tulokset> [Viitattu 28.8.2022]

Tuloskortti 2022. Lasten ja nuorten liikunta Suomessa. 2022. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 401. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Wiss, K., Ervasti, E., Hietanen-Peltola, M., Laitinen, K. & Saaristo, V. 2022. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskouluissa – TEA 2021. Liikuntaa lisääviä toimenpiteitä entistä harvemmin. Tilastoraportti 16/2022. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

Weaver RH, Jackson A, Lanigan J, Power TG, Anderson A, Cox AE, Eddy L, Parker L, Sano Y, Weybright E. Health Behaviors at the Onset of the COVID-19 Pandemic. *Am J Health Behav.* 2021 Jan 1;45(1):44-61. doi: 10.5993/AJHB.45.1.4. PMID: 33402237.

Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014.

Matti Hakamäki & Kati Lehtonen

3 Liikkuva koulu -ohjelman vakiintumisen reunaehdot

Politiikkatoimien vaikuttavuusarvioinnin kehittämisryhmän raportissa vuodelta 2011 todetaan, että ”yhteiskunnan kehitys on pitkäjänteistä ja politiikan teemat pysyvät usein pitkään agendalla hallitusten vaihtumisesta huolimatta. Poliittinen päätöksenteko on luonteeltaan syklistä ja usein samoihin kysymyksiin palataan kaudesta toiseen eri painotuksin.” (Valtioneuvoston kanslia 2011.) Tämä poliittisen päätöksenteon syklisyys näkyy myös lasten ja nuorten liikkumisen edistämisessä.

Liikkuva koulu -ohjelma on ollut jo yli kymmenen vuoden ajan keskeinen toimenpide valtion liikuntapolitiikan kokonaisuudessa. Ohjelmaan ja sen toteutustapaan on kohdistunut sen eri vaiheissa erilaisia tavoitteita ja odotuksia. Liikkuva koulu -pilottia vuonna 2010 valmistelleen työryhmän mukaan tavoitteena oli ensisijaisesti vakiinnuttaa suomalaisiin kouluihin liikunnallista toimintakulttuuria ja lisätä koulun liikuntaa. Koulun liikunnalla viitattiin koulupäivän aikaiseen liikkumiseen liikuntatuntien ulkopuolella. Pitkän aikavälin tavoitteeksi määriteltiin liikuntasuosituksen jalkauttaminen kaikkiin peruskouluihin. (Opetusministeriö 2010.) Ohjelmavaiheessa päätavoitteiksi kirjattiin liikunnallisen toimintakulttuurin vakiinnuttaminen suomalaisiin kouluihin ja liikunnan lisääminen kouluissa. Kärkihankevaiheessa hallitusohjelmasta nousi kaksi tavoitetta: tunti liikkumista päivässä ja laajeneminen valtakunnalliseksi.

Poliittisten ja hallinnollisten tavoitteiden lisäksi ohjelmaan on kohdistunut sen toteutustavan vuoksi myös muita odotuksia ja toiveita. Eräs ohjelman onnistumisista on ollut verkostomainen toteutustapa, joka on mahdollistanut toiminnan kasvamisen laajemmaksi ilmiöksi. Verkostoon on kuulunut laajasti esimerkiksi koulujen, paikallis-, alue- ja valtionhallinnon toimijoiden, liikuntajärjestöjen, virastojen ja yritysten edustajia. Verkoston toimijat ovat tuoneet ohjelman toteutukseen sisällöllistä ja maantieteellistä laajuutta, mutta myös omia välillä ohjelman tavoitteiden kanssa ristiriitaisiakin päämääriä.

Kolmivuotinen kärkihankerahoitus ja hallitusohjelman tavoite ohjelman laajenemisesta valtakunnalliseksi merkitsivät, että jalkauttaminen täytyi käytännössä kirjata tapahtuneeksi siinä vaiheessa, kun toiminta oli monissa kunnissa ja kouluissa vasta saatu alulle. Toteutettu rahoitusmalli ohjasi enemmänkin osaoptimoimaan Liikkuva koulu -ohjelmaan sisältyneitä yksittäisiä toimenpiteitä kuin juurruttamaan liikunnan edistämistä osaksi koulujen toimintaa (ks. Lehtonen & Uusikylä 2021). Kärkihankevaiheen jälkeen liikunnan vastuualueen resursseja ohjattiin vastaavien toimenpiteiden käynnistämiseen varhaiskasvatuksessa ja toisella asteella. Perusopetuksessa Liikkuva koulu -ohjelmaa osittain korvaamaan tuli

Harrastamisen Suomen malli. Sen käynnistämistä edistivät selvästi Liikkuvan koulun aikana rakennetut käytännöt, suhdeverkostot ja yhteistyömallit. Toisaalta Liikkuvan koulun kuntarahoituksen päättymisen myötä ihmiset vaihtuivat ja painopiste siirtyi, jolloin väistämättä menetettiin osaamista ja toimintaa sekä kunnissa että kouluissa.

Voidaan todeta, että Vanhasen hallituksen politiikkaohjelmien arvioinnissa esiin nostetut haasteiksi nimetyt ongelmat nousivat esiin myös Liikkuva koulu -ohjelman edetessä. Poliittisesti ohjelma oli kärkihankevaiheen jälkeen valmis ja poliittikatavoitteet täytetty. Ohjelma jatkui toimintaohjelmiana myös kärkihankevaiheen jälkeen, mutta poliittisen painoarvon ja resurssien pienennyttyä toimenpiteillä ei saavutettu enää samoja tuloksia.

Kärkihankevaiheessa kuntien hankerahoituksessa oli poikkeuksellisen suuri omavastuuosuus (50 %). Toiminnan toivottiin jatkuvan omarahoitusosuuden turvin ja juurtuvan kuntien ylläpitämänä, kun valtion hankerahoitus päättyi. Kärkihankevaiheen jälkeen kunnat jakautuivat kolmeen ryhmään: niihin, joissa toiminta päättyi, niihin, joissa se jatkui supistettuna ja niihin, jotka pyrkivät ylläpitämään toimintaansa ja mahdollisesti kehittämään sitä. Juurruttamistavoitteen kannalta hankkeen käytäntöjen päättymisen heti alkuunsa merkitsee resurssin hukkaamista. Mikäli jatkossa halutaan turvata Liikkuvaan kouluun tehdyt panostukset, resurssit ja tukitoimenpiteet, olisi todennäköisesti järkevintä suunnata tuki niihin kuntiin ja kouluihin, joissa on olemassa vielä rakenteita ja käytänteitä toiminnan vakiinnuttamiseksi.

Karvin toteuttamassa ulkoisessa arvioinnissa Liikkuvan koulun katsottiin onnistuneen vahvistamaan koulujen kapasiteettia luoda liikkumisen edellytyksiä. Valituilla toteutustavoilla voitiin arvioinnin mukaan myös muuttaa koulujen toimintakulttuuria ja koulupäivien rakennetta liikkumista ja istumisen vähentämistä suosiviksi. Arvioinnin mukaan oli kuitenkin viitteitä siitä, että liikkumista voitaisiin lisätä nopeammin toteutustavalla, jossa mukana olevien koulujen ja oppilaitosten olisi sitouduttava tiettyihin kaikille yhteisiin toimiin ja niiden toteuttamisen tasoon voidakseen olla mukana ohjelmassa. Toisaalta Liikuntapoliittisessa selonteossa Liikkuvan koulun menestyksen keskeisenä tekijänä pidettiin sitä, että koulut ovat itse saaneet päättää, millaisilla toimenpiteillä ne edistävät ohjelman tavoitteiden toteutumista.

On mahdollista, että liikkumista olisi saatu lisättyä nopeammin tiukemmilla koulukohtaisilla kriteereillä ja lisäämällä oppilaille pakollista liikuntaa koulupäiviin. Liikkuvan koulun toimintaperiaatteena on kuitenkin alusta lähtien ollut vahva alhaalta ylös -toteutusmalli, joka perustuu kunkin koulun omiin tapoihin ja tavoitteisiin. Kunnat ja koulut ovat toteuttaneet ohjelman tavoitteita varsin itsenäisesti, jolloin panostus on kohdistunut niiden itse valitsemiin liikkumisen edistämisen toimenpiteisiin. Myös koulujen tasolla tavoitteena on ollut luoda toimintaa kohderyhmää eli oppilaita kuullen ja osallistaen.

Valitulla toimintatavalla on saatu mukaan lähes kaikki Suomen kunnat ja koulut sekä pystytty tutkitusti parantamaan oppilaiden mahdollisuuksia liikunnallisen elämäntavan omaksumiseen koulussa. Ohjelman toteutuksen kannalta keskeisin kohderyhmä on koulujen henkilöstö, jonka sitoutuminen toimintaan lopulta määrittää, onko liikkuminen osa koulupäivää. Suurin osa koulujen henkilökunnasta koki Liikkuva koulu -toiminnan tarpeellisenä ja hyödyllisenä vielä vuosi kärkihankkeen päättymisen jälkeen (Rajala ym. 2020).

Lähteet

Lehtonen, K. & Uusikylä, P. 2021. How Do Networks Reflect Collaborative Governance? The Case of a Sport Policy Program. *Int. J. Environ. Res. Public Health* (18)14, 7229; <https://doi.org/10.3390/ijerph18147229>

Opetusministeriö. 2010. Liikkuva koulu -hanke. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2010:4. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75599/tr4.pdf>

Rajala, K., Kämppe, K., Inkinen, V. Hakonen, H. & Laine, K. 2020. Liikkuva koulu -kärkihankkeen jatkoseuranta: Kysely Liikkuva koulu -kuntakoordinaattoreille. <https://liikkuvakoulu.fi/tukimateriaali/kysely-kuntakoordinaattoreille/>

Valtioneuvoston kanslia. 2011. Poliittisen päätöksenteon tietopohjan parantaminen – tavoitteet todeksi. Poliittikkatoimien vaikuttavuusarvioinnin kehittämistyöryhmän raportti. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 8/2011. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-5896-61-9>

Liite 1. Valmisteluryhmän ehdotukset

Valmisteluryhmä ehdotti opetusministeriölle ja Liikkuva koulu -hankkeelle nimitettävälle ohjausryhmälle seuraavia asioita huomioitavaksi hankkeen toteuttamisessa:

Tietopohjan kartuttaminen

1. Selvitetään mahdollisuudet kasvattaa kouluikäisten liikuntaan ja liikuntakäyttäytymiseen liittyvää tietopohjaa, esimerkiksi kiinnittämällä tietotarpeisiin huomiota myönnettäessä avustuksia liikuntatieteellisille tutkimusprojekteille ja sektoritutkimushankkeisiin (vastuutaho: OPM).
2. Luodaan fyysisen toimintakyvyn seurantajärjestelmä, joka otetaan käyttöön Liikkuva koulu -hankkeen pilottikouluissa ja toteutetaan laajennettujen kouluterveystarkastusten yhteydessä 5- ja 8-vuosiluokilla (vastuutaho: OPH, STM).
3. Todennetaan hankkeen vaikutukset ja varmistetaan koulupäivien liikunnallisuuden vakiintuminen sillä, että luodaan hankkeen yhteyteen tutkimusta (vastuutaho: OPM, JY).
4. Dokumentoidaan pilottien toiminta lähtötilanteen kartoituksella ja yksityiskohtaisella toteuttamissuunnitelmalla, jotta piloteilla aikaan saatuja tuloksia voidaan seurata ja arvioida (vastuutaho: pilottikoulut).
5. Luodaan alan tutkijoiden yhteistyöverkosto ohjaamaan ja koordinoimaan hankkeen pilotteja koskevaa sekä hanketta tukevaa tutkimusta (vastuutaho: JY).
6. Turvataan hankkeen ohjausryhmässä tutkimuksellinen osaaminen (vastuutaho: OPM).

Liikunta ja liikunnallisuus kouluissa

7. Vaikutetaan siihen, että tuntijakoa uudistettaessa liikuntaa oppiaineena lisätään (vastuutaho: OPM, OPH).
8. Tavoitellaan sitä, että hanke tuottaa hyvien käytäntöjen levittämisen lisäksi myös uusia innovaatioita, jotka voivat perustua myös teknologisiin sovelluksiin (vastuutaho: pilottikoulut).

9. Luodaan edellytykset sille, että hankkeen tulokset ovat laajasti hyödynnettävissä koulujen toimintakulttuureja määriteltäessä sekä perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (vastuutaho: OPM, OPH).

Osaamisen kehittäminen

10. Varmistetaan, että liikuntaa opettavien opettajien täydennyskoulutukseen sisältyy kattavasti Liikkuva koulu -hankkeen sisältöjä (vastuutaho: OPH, JY).

11. Luodaan hankkeen piloteille mentoriverkosto alan osaajista, jotta pilottikoulu saa asiantuntevaa mentorointia (vastuutaho: JY, alan tutkijoiden yhteistyöverkosto).

12. Hyödynnetään Opetushallituksen ja aluehallintovirastojen koordinoimaa opetustoimen henkilöstön täydennyskoulutusta sekä liikunnan koulutuskeskusten tarjontaa koulujen henkilöstön osaamisen kehittämisessä (vastuutaho: OPM, OPH, aluehallintovirastot ja liikunnan koulutuskeskukset).

13. Varmistetaan, että liikuntatoimen tehtäviä hoitavat elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset tarjoavat Liikkuva koulu -hankkeen sisältöjen mukaista koulutus- ja seminaaritoimintaa kuntien liikuntatoimen viranhaltijoille sekä koulujen rehtoreille ja muulle henkilökunnalle (vastuutaho: elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten liikuntatoimet).

14. Varmistetaan, että Liikkuva koulu -hankkeen toteutumista sekä hyvien käytäntöjen levittämistä tukeva, internetissä avoimesti julkaistava materiaalityönto aloitetaan (vastuutaho: OPM, OPH, JY).

Pilottien valinta

15. Toteutetaan pilottikoulujen valinta yhteistyössä alueellisen liikuntatoimen kanssa (vastuutaho: OPM, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten liikuntatoimet).

16. Valitaan valtakunnallisesti enintään 20 Liikkuva koulu -pilottikoulua. Pilotit toteutetaan perusopetuksen vuosiluokille 1–9 (alakoulu ja yläkoulu) ja niiden valinnassa kiinnitetään huomiota koulujen monipuolisuuteen esim. sijaintiin, kokoon ja oppilasainekseen liittyen (vastuutaho: OPM, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten liikuntatoimet).